

รูปแบบการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ด้วยกระบวนการผลิตสื่อ ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

A Pattern of Learning Networks Development with Media Production Process in the Southern Border Provinces of Thailand

ภัทรา วายจุต* และ ธนาวัฒน์ วายจุต**

Pattra Vayachuta* and Dhanavat Vayachuta**

* สาขาวิชาการศึกษาอกระบบเพื่อพัฒนาสังคม ภาควิชาอาชีวศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Division of Non-Formal Education for Social Development, Department of Vocational Education, Faculty of Education, Kasetsart University

สถาบันรามจิตติ

** Ramajitti Institute

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ด้วยกระบวนการผลิตสื่อในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พื้นที่ศึกษา ได้แก่ จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กลุ่มที่ศึกษา ได้แก่ ครู อาจารย์ นักเรียน นักศึกษา จากสถาบันการศึกษาที่สมัครใจเข้าร่วมเป็นเครือข่ายซึ่งการวิจัยนี้มีวงจรของการพัฒนาทั้งสิ้น 3 วงรอบผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้รูปแบบการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ด้วยกระบวนการผลิตสื่อ เป็นเครือข่ายการเรียนรู้แบบจัดตั้งเชิงประเด็นกิจกรรม มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาการเรียนรู้และทักษะต่าง ๆ ของผู้เรียน โดยใช้เทคโนโลยีและกระบวนการผลิตสื่อเข้ามาช่วยจัดการเรียนรู้รูปแบบการพัฒนาเครือข่าย แบ่งเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) รูปแบบการริเริ่มสร้างเครือข่ายเป็นรูปแบบที่เน้นการสร้างความรู้และทักษะในการเรียนรู้ด้วยกระบวนการผลิตสื่อ 2) รูปแบบการขยายผลของเครือข่ายสู่ผู้ใกล้ชิดเป็นรูปแบบที่นำกระบวนการผลิตสื่อและผลงานสื่อของนักเรียนไปสู่การประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนและขยายผลสู่ครูและนักเรียนคนอื่น ๆ และ 3) รูปแบบการเชื่อมโยงเครือข่ายกับบุคคลและตัวแทนหน่วยงานเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของเครือข่ายและขยายผลในวงกว้างเป็นรูปแบบการนำผลของงานไปใช้ประโยชน์แก่กลุ่มเป้าหมายที่กว้างยิ่งขึ้น ซึ่งต้องการบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุน

คำสำคัญ: การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ กระบวนการผลิตสื่อ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

Abstract

This research was objective to study a pattern of learning networks development with media production process. The study was held in the three provinces of the southern border provinces of Thailand; Pattanee, Yala, and Narathi was by using participatory action research methodology. The sample groups were the instructors and students from the academic institutes that voluntarily participated to the network. The study had been completed within 3 cycles of participatory action research. The result of the research were as followings; patterns of learning networks development with media production process was an established network which was an activity-oriented network. The objective of the network was to develop learning and skills of students by using technology and media production processes to enhance learning processes. There were 3 forms of associating connections: 1) A pattern of initiating the networks that focus on creating knowledge and skills in learning through media production, 2) A pattern of expanding the networks to the close people by bringing the media production process and students' media to be applied in learning management and to other teachers and students in the schools, and 3) A pattern of linking the networks with person

and organizations to support networks' learning and expand them further. It is a form of applying the results of work to benefit a wider target group which needs relevant person or organizations to support.

Keywords: Learning Networks Development, Media Production Process, Participatory Action Research

บทนำ

จุดเน้นการจัดการศึกษาของไทยในศตวรรษที่ 21 มุ่งหวังให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมเพื่อความเท่าทันต่อการดำรงชีวิตในโลกยุคใหม่ (Ministry of Education, 2014) แต่ผลการประเมินคุณภาพสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) กลับพบว่าสถานศึกษาหลายแห่ง โดยเฉพาะในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีระดับคุณภาพที่ต่ำกว่าค่ามาตรฐานของประเทศ ผลการประเมินภายนอกสถานศึกษารอบสามระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงปีการศึกษา 2554-2556 พบโรงเรียนที่ได้รับการรับรองมาตรฐานจำนวน 537 โรงเรียน จากจำนวน 959 โรงเรียนที่เข้าร่วมรับการประเมิน โดยโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาเป็นกลุ่มที่ได้รับการรับรองมาตรฐานเป็นส่วนน้อยที่สุด (Kaewdang, n.d.) จากการศึกษารายงานประจำปี 2561 ของสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน) พบว่าสถิติคะแนนเฉลี่ย O-NET ตั้งแต่ช่วงชั้นที่ 1 ถึงช่วงชั้นที่ 4 จังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาสอยู่ในอันดับท้ายของทุกช่วงชั้น (Institute of Educational Testing Service (Public Organization), 2019) ยิ่งไปกว่านั้น ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังเป็นพื้นที่ที่ขาดแคลนทรัพยากรบุคคลโดยเฉพาะครูผู้สอนยิ่งส่งผลให้การจัดการศึกษาให้แก่เด็กในพื้นที่ขาดคุณภาพ ซึ่งจะส่งผลต่อการเตรียมกำลังคนที่มีความสามารถและเท่าทันกับปัญหาและเหตุการณ์ในพื้นที่ ตลอดจนขาดแคลนสื่อการเรียนรู้ โดยปัญหาการใช้สื่อที่พบมากที่สุด ได้แก่ ครูขาดแคลนสื่อที่หลากหลายประเภท ขาดแคลนสื่อและอุปกรณ์เทคโนโลยีที่ทันสมัย สื่อที่ใช้มีอยู่อย่างจำกัดและไม่อยู่ในสภาพที่เหมาะสมต่อการใช้งาน ผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญและไม่สนับสนุนการผลิตและการใช้สื่อทันสมัย ตลอดจนครูผู้สอนเองขาดความรู้ความเข้าใจในการผลิตสื่อ ผลที่ได้รับ คือ ผู้เรียนขาดความสนใจต่อสื่อและกิจกรรมการเรียนรู้ (Katkaew, 2012) ดังนั้น การเร่งส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาจะนำไปสู่การผลิตสื่อการเรียนรู้จะช่วยส่งเสริมทักษะกระบวนการคิดให้แก่เด็กในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้จึงกลายเป็นโจทย์สำคัญที่ทุกฝ่ายควรให้ความสนใจและการสนับสนุนให้มากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม ในหลายประเทศเริ่มใช้พลังสื่อสมัยใหม่เข้ามาเป็นเครื่องมือหลักในการกระตุ้นการเรียนรู้ของเด็ก เนื่องจากเป็นสิ่งที่เด็กเข้าถึงได้ง่าย เกิดความตื่นตาตื่นใจ และสามารถปลูกฝังการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ทั้งเนื้อหาความรู้ ทักษะคิดและอุปนิสัย ตลอดจนทักษะต่าง ๆ ให้เด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพกว่าการสอนในชั้นเรียนแบบเดิม ๆ โดยเฉพาะการเรียนรู้ผ่านสื่อดิจิทัลเป็นโลกที่เด็กเข้าถึงมากที่สุด และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วไม่ว่าเมืองหรือชนบท ตั้งแต่การใช้อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์มือถือ เกมออนไลน์ ไปจนถึงการเติบโตของการใช้สื่อสังคมในโลกไซเบอร์ของเด็ก

ทั้งนี้ จากนโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2560-2562 กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการพัฒนาศักยภาพของคนในพื้นที่ โดยมีแนวทางปฏิบัติ คือ การส่งเสริมการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยในทุกระดับการศึกษาจะต้องมีการพัฒนาทั้งด้านความรู้ การสื่อสาร ภาษา และการสร้างโอกาสในการพัฒนาทุกด้าน ซึ่งแนวทางการบริหารจัดการ คือ การเสริมสร้างและพัฒนาเครือข่ายสนับสนุนการดำเนินการตามนโยบายที่ครอบคลุมพื้นที่และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน เครือข่ายสังคมออนไลน์ ทั้งในและนอกพื้นที่ เข้ามามีส่วนร่วมเป็นเครือข่ายขยายผลนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ตลอดจนภาครัฐจะต้องสนับสนุนงบประมาณเพื่ออำนวยความสะดวกในการทำงานของเครือข่าย (Office of the National Security Council, 2016) ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ด้วยกระบวนการผลิตสื่อในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อันเป็นกระบวนการที่จะช่วยพัฒนาศักยภาพของเด็กและครูที่จะสามารถร่วมกันสร้างสรรค์การเรียนรู้ที่ดี ยกระดับไปสู่การปฏิรูปการเรียนรู้เชิงระบบที่เหมาะสมกับพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยขยายผลจากพลังของแกนนำการเรียนรู้จากโรงเรียนและชุมชนในพื้นที่ ทั้งนี้การทำงานวิจัยเน้นการสร้างพลังขับเคลื่อนการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายเชิงพื้นที่ให้เป็นฐานที่เข้มแข็ง และมุ่งหวังให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ด้วยกระบวนการผลิตสื่อในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากรกลุ่มที่ศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ ครูและนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาจากโรงเรียนทั้งสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน รวมถึงอาจารย์และนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่สมัครใจเข้าร่วมเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ด้วยกระบวนการผลิตสื่อ

ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ศึกษา คือ พื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ทั้งในเขตเมืองและนอกเขตเมือง

ระเบียบวิธีวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ในการศึกษาเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยแบ่งกลุ่มผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ 1) กลุ่มนักวิจัยร่วม ได้แก่ กลุ่มอาจารย์แกนนำนักวิจัยจังหวัดทั้ง 3 จังหวัด จังหวัดละ 1 โรงเรียน/สถาบันการศึกษา ซึ่งทำหน้าที่เป็นทั้งคณะทำงานวิจัยร่วมและเป็นแกนประสานเครือข่ายในจังหวัดของตนเอง โดยเป็นอาจารย์จากโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาของจังหวัดนราธิวาส จำนวน 3 คน จังหวัดปัตตานี จำนวน 4 คน และในจังหวัดยะลา เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา จำนวน 2 คน 2) กลุ่มเป้าหมายเครือข่ายการเรียนรู้ ที่ประกอบด้วย นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส โดยทำการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) โรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาในแต่ละจังหวัดที่สมัครใจเข้าร่วม จังหวัดละ 10 แห่ง โดยมีโรงเรียนหรือสถานศึกษาที่สมัครใจเข้าร่วมจำนวนทั้งสิ้น 29 แห่ง ประกอบด้วย

นักเรียนจำนวน 160 คน ครูที่ทำหน้าที่พี่เลี้ยงของแต่ละโรงเรียน จำนวน 69 คน และ 3) บุคคลหรือหน่วยงานที่สนับสนุน อาทิ ผู้อำนวยการโรงเรียน สำนักงานการศึกษาเอกชน ปรากฏชุมชน ผู้ปกครอง เป็นต้น

วิธีดำเนินการวิจัยเริ่มต้นจากการคัดเลือกนักวิจัยร่วมเพื่อตั้งคณะทำงานวิจัยประสานงานไปยังอาจารย์ที่สมัครใจเป็นนักวิจัยพื้นที่ ซึ่งเป็นเครือข่ายที่เคยทำงานด้านการพัฒนาการศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ร่วมกันกับผู้วิจัย เมื่อได้รับความร่วมมือจากนักวิจัยทั้ง 3 จังหวัดแล้ว ผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อประชุมทำความเข้าใจในเป้าหมายของการวิจัยและแนวทางการดำเนินงานในระดับพื้นที่จังหวัด จากนั้นนักวิจัยร่วมแต่ละจังหวัดมีการประสานไปยังโรงเรียนต่าง ๆ จากหลากหลายอำเภอในการจัดตั้งเครือข่ายการเรียนรู้ระดับจังหวัดเบื้องต้นได้โรงเรียน/สถาบันการศึกษาที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการทั้งสิ้นจำนวน 29 แห่ง (แบ่งเป็น โรงเรียน 28 แห่ง และมหาวิทยาลัย 1 แห่ง)

จากนั้น ดำเนินการตามขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการมีส่วนร่วม ตามวงจรเกลียวส่วของการวิจัยเชิงปฏิบัติการของ Kurt Lewin (cited in Kemmis & McTaggart, 1988) มีขั้นตอนของการวางแผน (Plan) การลงมือปฏิบัติ (Act) พร้อมกับการสังเกต (Observe) และการสะท้อนผล (Reflect) แบ่งระยะการวิจัยตามเป้าหมายของการพัฒนาเครือข่าย 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ด้วยกระบวนการผลิตสื่อสำหรับครูและนักเรียนแกนนำ ระยะที่ 2 การขยายผลจากกลุ่มแกนนำสู่โรงเรียน และระยะที่ 3 การเชื่อมโยงเครือข่ายกับบุคคลหรือหน่วยงานเพื่อสนับสนุนเครือข่าย โดยมีรายละเอียดของการดำเนินการวิจัย ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 วิธีดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

	ขั้นวางแผน (Plan)	ขั้นลงมือปฏิบัติ (Act)	ขั้นสังเกต (Observe)	ขั้นสะท้อนผล (Reflect)
ระยะที่ 1 การพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ด้วยกระบวนการผลิตสื่อของนักเรียนและครูพี่เลี้ยง	- ประชุมโรงเรียนที่เข้าร่วมเป็นเครือข่าย โดยแยกเป็นกลุ่มนักเรียนและกลุ่มครูพี่เลี้ยง เพื่อวางแผนการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการผลิตสื่อ (P1)	- ปฏิบัติตามแผน โดยดำเนินการผ่านกิจกรรมการฝึกอบรมเสริมสร้างศักยภาพการเรียนรู้ด้วยกระบวนการผลิตสื่อสำหรับนักเรียนและครูพี่เลี้ยง (A1)	- คณะทำงานสังเกตผลการฝึกอบรม (O1)	- คณะทำงานทบทวนผลหลังการปฏิบัติงานเพื่อหาข้อเสนอแนะสู่การวางแผนขยายผลจากกลุ่มที่เข้าอบรมไปสู่การนำไปใช้ในระดับโรงเรียน (R1)

ตารางที่ 1 วิธีดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (ต่อ)

	ขั้นวางแผน (Plan)	ขั้นลงมือปฏิบัติ (Act)	ขั้นสังเกต (Observe)	ขั้นสะท้อนผล (Reflect)
ระยะที่ 2 การขยายผล การเรียนรู้ด้วย กระบวนการ ผลิตสื่อสู่ โรงเรียน	- ครูพี่เลี้ยงสร้าง แผนการดำเนินงาน ขยายผลกระบวนการ ผลิตสื่อสู่การจัด การเรียนรู้ของแต่ละ โรงเรียน (P2)	- ครูพี่เลี้ยงนำแผนไปใช้ ในระดับโรงเรียน (A2)	- นักวิจัยร่วมของแต่ละ จังหวัดลงพื้นที่ โรงเรียนเพื่อติดตามผล (O2)	- คณะทำงานรายงานผล การติดตามการทำงาน ของเครือข่ายแต่ละ จังหวัดเพื่อหา ข้อเสนอแนะสู่การวาง แผนการเชื่อมโยง เครือข่ายทุกระดับ (R2)
ระยะที่ 3 การ เชื่อมโยง เครือข่ายกับ บุคคลหรือ ตัวแทน หน่วยงานเพื่อ สนับสนุนการ เรียนรู้ของ เครือข่าย	- คณะทำงานและครูพี่ เลี้ยงร่วมกันวางแผน เชื่อมโยงบุคคลหรือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสนับสนุนกลไก การพัฒนาการเรียนรู้ ด้วยกระบวนการผลิต สื่อเข้ามามีส่วนร่วม ในเครือข่าย (P3)	- จัดประชุมเครือข่าย ระดับจังหวัดเพื่อเป็น การเชื่อมต่อกันระหว่าง โรงเรียนและบุคคลหรือ หน่วยงานที่สนับสนุน (A3)	- คณะทำงานสังเกตการ ประชุมแบบมีส่วนร่วม ในการวางแผนทางการ ทำงานร่วมกันของ เครือข่ายและบุคคล หรือหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง(O3)	- คณะทำงาน ครูแกนนำ และตัวแทนนักเรียน ร่วมสะท้อนผล ความสำเร็จของการ เรียนรู้ด้วยกระบวนการ ผลิตสื่อ - ผู้วิจัยวิเคราะห์และสรุป รูปแบบของการพัฒนา เครือข่ายการเรียนรู้ ด้วยกระบวนการผลิต สื่อในพื้นที่สามจังหวัด ชายแดนภาคใต้และ ตรวจสอบร่วมกันกับ คณะทำงาน (R3)

ผลการวิจัย

ผลการพัฒนาเครือข่ายตามวงจรของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ด้วยกระบวนการผลิตสื่อของนักเรียนและครูพี่เลี้ยง

1. ขั้นวางแผน (Plan 1) ประชุมโรงเรียนที่เข้าร่วมเป็นเครือข่าย โดยแยกเป็นกลุ่มนักเรียนและกลุ่มครูพี่เลี้ยง เพื่อวางแผนการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการผลิตสื่อ ผลการประชุมกลุ่มครูพี่เลี้ยง พบว่าพื้นฐานความรู้และประสบการณ์ด้านการผลิตสื่อของครูและนักเรียนแต่ละโรงเรียนมีไม่เท่ากัน โดยต้องการให้มีการอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ด้วยกระบวนการผลิตสื่อสารคดีให้แก่ทั้งครูพี่เลี้ยงและตัวแทนนักเรียนของแต่ละโรงเรียน ผลการประชุมร่วมกับตัวแทนนักเรียนแต่ละโรงเรียน ซึ่งเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ได้รับฟังประสบการณ์ของแต่ละโรงเรียนเกี่ยวกับการผลิตสื่อ โดยพบว่ามีความสามารถและประสบการณ์ที่แตกต่างหลากหลาย ซึ่งมี

ตั้งแต่นักเรียนที่เป็นผู้ดำรงวิถีการประกวดผลงานสื่อทั้งในระดับจังหวัดและระดับกลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ ไปจนถึงนักเรียนที่ยังไม่มีประสบการณ์และทักษะเกี่ยวกับการผลิตสื่อเลย จากข้อมูลดังกล่าว คณะทำงานจึงวางแผนพัฒนากิจกรรมการอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ด้วยกระบวนการผลิตสื่อให้กับกลุ่มตัวแทนนักเรียนของแต่ละโรงเรียนและครูพี่เลี้ยง โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตสื่อและสร้างแผนการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการผลิตสื่อแก่ครูและนักเรียนจำนวน 6 หน่วยและให้โรงเรียนที่มีประสบการณ์สูงเป็นโค้ชให้แก่โรงเรียนอื่น ๆ ในจังหวัดของตนเอง

2. ขั้นลงมือปฏิบัติ (Act 1) ปฏิบัติตามแผน โดยดำเนินการผ่านกิจกรรมการฝึกอบรมเสริมสร้างศักยภาพการเรียนรู้ด้วยกระบวนการผลิตสื่อสำหรับนักเรียนและครูพี่เลี้ยงโดยแยกอบรมเป็นรายจังหวัดทั้ง 3 จังหวัด ใช้สถานที่โรงเรียน/มหาวิทยาลัยที่เป็นสังกัดของนักวิจัยร่วมในแต่ละพื้นที่ เวลาในการฝึกอบรมครั้งละ 2 วัน โดยใน 6

หน่วยนั้น เป็นการแยกพัฒนากระบวนการผลิตสื่อทั้ง 6 ชั้น ได้แก่ 1) คิดหัวข้อ 2) เก็บข้อมูล 3) คิดเป็นภาพ 4) คิดก่อนถ่ายทำ 5) ตัดต่อ และ 6) ประเมินเพื่อปรับแก้

3. ขั้นการสังเกต (Observe 1) คณะทำงานร่วมกันสังเกตผลระหว่างการผลิตสื่อ โดยสังเกตผลงานและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการผลิตสื่อ โดยผลที่ได้จากการผลิตสื่อในครั้งนี้ เริ่มคิดค้นหัวข้อที่สนใจจะนำไปสู่การผลิตผลงานจริง นักเรียนกับครูที่เลี้ยงได้ปรึกษากันเกี่ยวกับสาระที่จะนำมาผลิตสื่อ มีทั้งการเชื่อมโยงหัวข้อกับรายวิชาที่ครูที่เลี้ยงรับผิดชอบ เพื่อให้สามารถนำไปสู่การนำไปใช้จริงในการจัดการเรียนรู้ และมีทั้งหัวข้อที่เป็นความสนใจของนักเรียนเอง ซึ่งเปิดโอกาสให้นักเรียนได้นำเสนอทั้งในมิติของการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ในโรงเรียน และสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมหรือประเพณีที่น่าสนใจในท้องถิ่นของตนเอง

4. ขั้นสะท้อนผล (Reflect 1) คณะทำงานทบทวนผลหลังการปฏิบัติงานเพื่อหาข้อเสนอแนะสู่การวางแผนขยายผลจากกลุ่มที่เข้าอบรมไปสู่การนำไปใช้ในโรงเรียนผลลัพธ์ที่คณะทำงานมองเห็นร่วมกัน คือ การอบรมช่วยสร้างให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และทักษะในการตั้งคำถามที่จะไปแสวงหาความรู้ทั้งเนื้อหาสาระและแหล่งข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการผลิตสื่อ

“...เด็ก ๆ ส่วนมากที่ยังไม่เคยทำสื่ออย่างจริงจังจะสนุกสนานกันนะ จากการที่ได้ลองทำ เท่าที่เห็น คือ ถ้าไม่เข้าใจเขาก็จะซักถามทันที และในประเด็นที่ยากจะจดบันทึกไว้ตลอดเวลา” (นักวิจัยร่วม จยะลา)

“...เห็นถึงความกระตือรือร้นของเด็ก โดยเฉพาะเด็กที่ยังไม่เคยได้สัมผัสกับการผลิตสื่อมาก่อน ดูเป็นเรื่องแปลกใหม่ เขาจะต้องกลับไปคิดไปทำต่อ” (นักวิจัยร่วม จ.ปัตตานี)

“...สิ่งที่เกิดขึ้นจากการอบรมครั้งนี้ ผมได้เห็นว่าการสำคัญคือโอเคที่เด็ก ๆ เขามุ่งมั่นที่จะคิดหัวข้อให้ได้ว่าจะหาจุดเด่นให้ผลงานของเขาได้อย่างไร จะตั้งคำถามอย่างไร จะเก็บข้อมูลอย่างไร ที่ไหน จากใคร ส่วนเรื่องทักษะอื่น ๆ พวกตัดต่อ พวกเทคนิคการถ่ายทำ เป็นเรื่องแต่ละโรงเรียนสามารถไปพัฒนาเพิ่มเติมเอาเองได้อยู่แล้ว” (นักวิจัยร่วม จ.นราธิวาส)

จากการสะท้อนผลในระยที่ 1 คณะทำงานได้เสนอแนะให้กำหนดแนวทางการทำงานต่อในเครือข่ายระดับจังหวัด โดยนักวิจัยร่วมจะประสานให้แต่ละโรงเรียนได้หาแนวทางการนำกระบวนการผลิตสื่อไปใช้ในระดับโรงเรียน

ระยะที่ 2 การขยายผลการเรียนรู้ด้วยกระบวนการผลิตสื่อโรงเรียน

1) ขั้นวางแผน (Plan 2) การกำหนดแผนการขยายผลจากกลุ่มนักเรียนและครูที่เลี้ยงที่เข้าอบรมไปสู่การนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ และการขยายผลไปสู่การปฏิบัติในระดับโรงเรียน โดยครูที่เลี้ยงสร้างแผนการดำเนินงานขยายผลกระบวนการผลิตสื่อสู่การจัดการเรียนรู้ของแต่ละโรงเรียน มีการนำแผนของแต่ละโรงเรียนมานำเสนอในการประชุมเครือข่ายระดับจังหวัด ครั้งที่ 3 ตลอดจนนำเสนอผลงานความก้าวหน้าในการผลิตสื่อของนักเรียนแต่ละโรงเรียน

2) ขั้นลงมือปฏิบัติ (Act 2) หลังจากนั้น แต่ละโรงเรียนกลับไปดำเนินการตามแผน เป็นระยะเวลาประมาณ 1 เดือน

3) ขั้นสังเกต (Observe 2) นักวิจัยร่วมของแต่ละจังหวัดลงพื้นที่โรงเรียนเพื่อติดตามผลการปฏิบัติตามแผนของแต่ละโรงเรียน ผ่านการนำกระบวนการผลิตสื่อไปใช้ในกิจกรรมการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหารจัดการของครูที่เลี้ยงจากการสังเกตและการสัมภาษณ์ครูที่เลี้ยง พบว่า การนำแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการผลิตสื่อเกิดขึ้นใน 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) การนำไปใช้จัดการเรียนรู้ในรายวิชา อาทิ วิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยี วิชาสังคมศึกษา วิชาวิทยาศาสตร์ ซึ่งครูที่นำไปใช้จัดการเรียนรู้ในรายวิชา มีเพียงร้อยละ 20 ของครูที่เข้าร่วมโครงการ ส่วนมากพบในจังหวัดปัตตานี โดยนำกระบวนการผลิตสื่อไปเขียนแผนจัดการเรียนรู้ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกหัวข้อที่สนใจให้สอดคล้องกับเนื้อหาบทเรียนที่เรียนอยู่ และ 2) การนำไปใช้จัดการเรียนรู้ในกิจกรรมชมรม โดยครูให้เหตุผลว่าทำได้สะดวกกว่าการนำไปใช้สอนในรายวิชา เนื่องจากไม่ต้องกระทบต่อหลักสูตรและแผนการสอนรายภาคการศึกษาที่ได้ส่งทางฝ่ายวิชาการของโรงเรียนไปตั้งแต่ช่วงต้นภาคการศึกษา การใช้ในคาบชมรมหรือชุมนุมเป็นไปในลักษณะของการบูรณาการความร่วมมือครูผู้สอนจากหลากหลายวิชามาช่วยให้ความรู้แก่นักเรียนให้ทำงานได้สำเร็จ นอกจากนี้ พบว่าการขยายผลการเรียนรู้ด้วยกระบวนการผลิตสื่อผ่านสื่อสังคมออนไลน์ แต่ละโรงเรียนสร้างช่องทางการประชาสัมพันธ์กิจกรรมและผลงานการผลิตสื่อของนักเรียนผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ โดยเปิดเฟซบุ๊กแฟนเพจของกลุ่มหรือชมรม เพื่อเป็นช่องทางนำเสนอผลงานสื่อให้แก่ครูและนักเรียนคนอื่น ๆ ในโรงเรียน ตลอดจนผู้ที่ติดตามเฟซบุ๊กแฟนเพจได้ชม

4) ขั้นสะท้อนผล (Reflect 2) คณะทำงานร่วมกัน ทบทวนผลหลังระยะที่ 2 การปฏิบัติตามแผนการขยายผล การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการผลิตสื่อของครูที่สะท้อน มาพบปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการนำกระบวนการผลิตสื่อไป ขยายผลในระดับโรงเรียน ปัจจัยเกื้อหนุน ได้แก่ ผู้อำนวยการและฝ่ายวิชาการของโรงเรียนที่สนับสนุนให้มีการนำไปใช้ในรายวิชาแบบรายวิชาเดียวและบูรณาการ ร่วมกับรายวิชาต่าง ๆ ทั้งนี้ เนื่องจากก่อนเปิดภาค การศึกษาครูจะต้องส่งแผนการสอนรายภาคการศึกษาแก่ ฝ่ายวิชาการพิจารณา การเพิ่มเติมหรือปรับเปลี่ยน การจัดการเรียนรู้ไปจากแผนเดิมจะทำได้ต่อเมื่อได้รับการ อนุมัติจากฝ่ายวิชาการ ดังนั้น โรงเรียนกว่าร้อยละ 20 ที่ สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาได้เนื่องมาจากการ สนับสนุนจากผู้อำนวยการและฝ่ายวิชาการ สำหรับ โรงเรียนที่ยังไม่สามารถปรับเปลี่ยนแผนการจัดการเรียนรู้ ได้จึงนำไปใช้ในกิจกรรมชมรมแทน โดยมีการขยายผลจาก นักเรียนรุ่นพี่ในชมรมรุ่นน้องที่สนใจอยากเข้าชมรม

“...โรงเรียนที่ ผอ. เขาทราบเรื่องกิจกรรมที่ครูกับ เด็กทำ เขาก็สนับสนุนเต็มที่ทั้งเงิน ทั้งรถที่จะพานักเรียนไปเก็บข้อมูล” (นักวิจัยร่วม จ.ปัตตานี)

“...ฝ่ายวิชาการนี้แหละสำคัญ เพราะบางโรงเรียนที่เอาไปใช้ในแผนการเรียนรู้ในรายวิชาได้เพราะฝ่าย วิชาการเห็นชอบกับกิจกรรมนี้ ขณะเดียวกัน บางโรงเรียนก็ทำไม่ได้เพราะฝ่ายวิชาการพูดยาก มันจะ กระทบแผนรายเทอมของเขา เขาก็ไม่ยากให้มี ปัญหา เลยไปใช้ในกิจกรรมชมรมแทน” (นักวิจัยร่วม จ.นราธิวาส)

นอกจากนี้ ปัจจัยสนับสนุนอื่น ๆ ที่พบมาจากพ่อ แม่ผู้ปกครองที่ทำหน้าที่ให้คำแนะนำตั้งแต่ แหล่งข้อมูล แนวคิดการถ่ายทำ และสนับสนุน ลูกหลานในการลงพื้นที่ทำกิจกรรม

“...ที่โรงเรียนศาสนูปถัมภ์ มีพ่อแม่เด็กนักเรียนที่มา ช่วยสนับสนุนการทำกิจกรรมของลูกกับเพื่อนในกลุ่ม ขับริกษาเด็ก ๆ ไปหาแหล่งข้อมูลหรือสถานที่ ที่เด็กจะไปเก็บได้ ช่วยออกแบบและให้คำแนะนำ ในขั้นตอนการถ่ายทำสื่อ ห่อข้าวหอน้ำมาเลี้ยง เพื่อน ๆ ของลูกด้วย เรียกว่าสนับสนุนเต็มที่” (นักวิจัยร่วม จ.ปัตตานี)

ระยะที่ 3การเชื่อมโยงเครือข่ายกับบุคคลหรือตัวแทนหน่วยงานเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของเครือข่าย

1. ขั้นวางแผน (Plan 3) ผลสะท้อนจากระยะที่ 2 เกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ของแต่ละโรงเรียน คณะทำงานได้ร่วมกันพิจารณาแนวทางการเชื่อมโยง เครือข่ายกับบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุน การเรียนรู้ของเครือข่ายโดยวางแผนให้มีการจัดประชุม เครือข่ายระดับจังหวัดเพื่อเป็นเวทีที่ให้แต่ละโรงเรียนได้ นำเสนอผลงานการผลิตสื่อที่พัฒนามาตั้งแต่ระยะแรกแก่ เครือข่ายโรงเรียนอื่น ๆ รวมถึงเป็นโอกาสที่ให้บุคคลหรือ หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้เห็นผลงานของเครือข่ายเพื่อ การสนับสนุนต่อไป

2. ขั้นลงมือปฏิบัติ (Act 3) นักวิจัยร่วมของแต่ละ จังหวัดจัดประชุมเครือข่ายระดับจังหวัดเพื่อเป็น การเชื่อมต่อกันระหว่างโรงเรียนและบุคคลหรือตัวแทน หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยในระยะนี้ นักวิจัยร่วมแต่ละจังหวัดประสานให้มีบุคคลหรือตัวแทนจากหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง เข้ามาร่วมรับฟังการดำเนินงานของเครือข่าย พร้อมทั้งหารือแนวทางการสนับสนุนการเรียนรู้ของ เครือข่าย

3. ขั้นสังเกต (Observe 3) คณะทำงานสังเกต การประชุมแบบมีส่วนร่วมในการวางแผนการทำงาน ร่วมกันของเครือข่ายและบุคคลหรือหน่วยงานที่จะเข้ามา สนับสนุนได้ข้อสรุปแนวทางที่คล้ายคลึงกันของทุกจังหวัด โดยแนวทางที่สามารถปฏิบัติได้เลยในระยะสั้น คือ 1) ครู สามารถประยุกต์ใช้กระบวนการผลิตสื่อได้เลยในบาง รายวิชา เช่น โครงงาน คอมพิวเตอร์ หากไม่กระทบต่อ เนื้อหาการเรียนรู้ที่วางไว้ และพยายามสนับสนุนให้ นักเรียนได้ใช้เวลาเรียนรู้และทำกิจกรรมนอกเวลาเรียน 2) การเรียนรู้ด้วยกระบวนการผลิตสื่อในกิจกรรมชมรม สามารถดำเนินการได้เลย โดยขอความร่วมมือจากครูฝ่าย ต่าง ๆ ซึ่งหากอุปกรณ์ที่จำเป็นในการผลิตสื่อไม่เพียงพอ ทางผู้อำนวยการโรงเรียนจะพิจารณาสนับสนุนให้ตามความ เหมาะสม และแนวทางในอนาคต 1) ในภาคการศึกษา ต่อไปสามารถเขียนแผนการจัดการเรียนรู้โดยผนวก กระบวนการผลิตสื่อลงไปในแผนพร้อมทั้งสามารถบูรณา การการเรียนรู้ร่วมกันในหลายวิชาได้ เพื่อประโยชน์สูงสุด ของผู้เรียน 2) สร้างช่องทางการสื่อสารระหว่างเครือข่าย โรงเรียนต่าง ๆ เพื่อเป็นแลกเปลี่ยนเรียนรู้และช่วยเหลือกัน 3) ให้นักเรียนและครูที่มีประสบการณ์และมีศักยภาพเป็น แกนนำสอนกระบวนการผลิตสื่อแก่นักเรียนและครูคนอื่น ๆ ให้ครอบคลุมทั้งโรงเรียน พร้อมทั้งสนับสนุนให้นักเรียน ส่งผลงานสื่อเข้าประกวดในระดับต่าง ๆ และ 4) สำนักงาน การศึกษาเอกชนจะประชาสัมพันธ์ให้โรงเรียนในสังกัด ทราบข้อมูลของกิจกรรม โดยขอความร่วมมือให้โรงเรียนที่

มีประสบการณ์ในกิจกรรมครั้งนี้ ร่วมเป็นพี่เลี้ยงให้กับโรงเรียนอื่น ๆ

4) ขั้นสะท้อนผล (Reflect 3) คณะทำงาน ครูแกนนำ และตัวแทนนักเรียนร่วมสะท้อนผลความสำเร็จของการเรียนรู้ด้วยกระบวนการผลิตสื่อ โดยข้อคิดเห็นจากนักเรียนที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงตนเองจากการเรียนรู้ด้วยกระบวนการผลิตสื่อ จากก่อนเข้าร่วมกระบวนการขาดทักษะและความมั่นใจในการคิด ไม่มีระบบการคิดเรียบเรียงให้เป็นกระบวนการขั้นตอน ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการทำงานเป็นกลุ่ม ไม่ชอบแสวงหาความรู้ รู้สึกลำบากในการเข้าไปพูดคุยกับคนที่ไม่รู้จักร ฯลฯ เมื่อเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ด้วยกระบวนการผลิตสื่อแล้ว พบว่าเริ่มมีเหตุผลในการคิดมากขึ้น มีความรอบคอบและใช้เหตุผลประกอบการทำงาน พยายามคิดเป็นลำดับ เนื่องจากกระบวนการผลิตสื่อต้องลำดับขั้นตอนให้ชัดเจน ตลอดจนเกิดทักษะในการทำงานเป็นทีม ต้องมีการประชุมระดมความคิดเห็น การตัดสินใจร่วมกัน และการแบ่งหน้าที่กัน การร่วมแรงร่วมใจผลิตสื่อ แก้ไขปรับปรุงจนกว่าจะได้ผลงานที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ตลอดจนมีทักษะในการเข้าชุมชนและการแสวงหาความรู้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือมาใช้ในการทำงาน

“...ก่อนหน้านี้แทบไม่รู้วิธีการทำสื่อสารคดีเลยว่ามันเป็นยังไง...จนได้รู้ว่าการผลิตสื่อสารคดีมันมีขั้นตอนที่ซับซ้อนที่เราจำเป็นต้องรู้ว่าต้องทำอะไรก่อนและหลัง” (นักเรียน จ.ยะลา)

“...ที่ผ่านมารู้สึกว่าเวลาทำงานกลุ่มจะทำแบบไม่มีความสามัคคี และไม่ค่อยมีความรับผิดชอบ จนได้มาทำสื่อแล้วรู้จักการทำงานเป็นทีมจริง ๆ ได้แสดงความคิดเห็นกับเพื่อนซึ่งตรงกันบ้าง ชัดแย้งกันบ้าง ก็เกิดความสุขกับสิ่งใหม่ ๆ ที่พบ แล้วก็รู้สึกภูมิใจที่จากทำสื่อไม่เป็นเลยจนได้มามีผลงานออกมา” (นักเรียน จ.ยะลา)

“...รู้จักการทำงานเป็นทีมมากขึ้น รู้จักเพื่อนต่างโรงเรียน ได้ประสบการณ์ใหม่ ๆ ทำให้กล้าคิด กล้าพูดแสดงความคิดเห็นมากขึ้น กล้าคุยกับผู้ใหญ่” (นักเรียน จ.นราธิวาส)

“...เราประชุมเตรียมการล่วงหน้าก่อนลงพื้นที่ โดยใช้กระบวนการ PDCA ที่ครูช่วยแนะนำมาเป็นแผนในการทำงาน” (นักเรียน จ.ปัตตานี)

การสะท้อนความคิดเห็นของครูพี่เลี้ยง พบว่าการใช้การเรียนรู้ด้วยกระบวนการผลิตสื่อช่วยพัฒนาทักษะให้นักเรียนได้มากกว่าทักษะด้านการผลิตสื่อ แต่สิ่งที่นักเรียน

ได้พัฒนามีทั้ง ทักษะการคิดอย่างมีเหตุผลเป็นลำดับ ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทักษะการแสวงหาความรู้และการเข้าชุมชน และการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

“...กิจกรรมที่เด็ก ๆ เขาไปทำให้เขารู้จักการบริหารเวลาเรียน การทำการบ้าน โดยพยายามใช้เวลามาคุยกันนอกเวลาเรียน วันเสาร์อาทิตย์ก็นัดกันทำงานตลอด” (ครูพี่เลี้ยง จ.ยะลา)

“...เด็กมีการพัฒนาการทำงานเป็นทีม โดยภายในกลุ่มมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการทำงานก่อนการทำงานเด็ก ๆ ก็จะประชุมระดมความคิดเห็น มีทะเลาะกันบ้างก็ต้องหาจุดลงตัวของความคิดให้ได้ ทำให้เขาได้เรียนรู้กระบวนการแก้ปัญหาด้วยกัน” (ครูพี่เลี้ยง จ.นราธิวาส)

“...แทนที่นักเรียนจะไปร้านเน็ตเล่นเกม แต่สิ่งที่พวกเขารู้สึกถึงประโยชน์มากที่สุด คือ การที่เด็กหันไปใช้เวลาว่างมาคุยมาทำงานกัน ปรึกษากันว่าจะถ่ายทำยังไง จะตัดต่อยังไงให้ออกมาดีที่สุด” (ครูพี่เลี้ยง จ.ปัตตานี)

จากนั้น ผู้วิจัยวิเคราะห์และสรุปรูปแบบของการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ด้วยกระบวนการผลิตสื่อในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมทั้ง 3 ระยะ ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย ได้ข้อสรุป ดังนี้

รูปแบบการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ด้วยกระบวนการผลิตสื่อในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผู้วิจัยนำรูปแบบที่ร่างได้ ไปหารือเพื่อตรวจสอบรูปแบบร่วมกับคณะทำงาน โดยมีการปรับคำที่ใช้เป็นชื่อของแต่ละรูปแบบ และการอธิบายลักษณะของรูปแบบจนได้ข้อสรุป ดังนี้

เป็นเครือข่ายที่จัดตั้งขึ้นเชิงประเด็นกิจกรรม มีเป้าหมายเพื่อปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้แบบเดิม ๆ มาเป็นการเรียนรู้โดยอาศัยเทคโนโลยีเข้ามาช่วยจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะต่าง ๆ ของนักเรียนในพื้นที่สามจังหวัดภาคใต้ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เจอสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ของนักเรียน โดยรูปแบบของเครือข่าย มีดังนี้

1. รูปแบบการริเริ่มสร้างเครือข่าย เริ่มต้นจากการจัดตั้งเครือข่ายระดับจังหวัดซึ่งเป็นการประสานความร่วมมือกับโรงเรียนที่มีเป้าหมายในการพัฒนาการเรียนรู้เหมือนกัน สมาชิกของเครือข่ายมีความหลากหลาย

ทั้งครูและนักเรียนที่มีประสบการณ์ด้านการผลิตสื่อจากมากไปจนกระทั่งผู้ที่ไม่มีประสบการณ์มาก่อน ในการริเริ่มของเครือข่ายจะเป็นช่วงของการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับกระบวนการผลิตสื่อ ที่ครูจำเป็นต้องนำไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบการเรียนรู้ และนักเรียนกลุ่มที่เป็นตัวแทนเข้าร่วมกิจกรรมก็ต้องเรียนรู้ด้วยเพื่อทำงานร่วมกับครู รูปแบบนี้อาศัยการสื่อสารกันระหว่างสมาชิกในเครือข่าย ครูกับครูของแต่ละโรงเรียน ครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน ครูกับนักวิจัยจังหวัด เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในระหว่างที่ได้มีการทดลองใช้กระบวนการผลิตสื่อไปจัดการเรียนรู้ในกลุ่มของตนเองก่อน ผ่านช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ เช่น กลุ่มไลน์ กลุ่มเฟซบุ๊ก เป็นต้น

2. รูปแบบการขยายผลของเครือข่ายสู่ผู้ใกล้ชิด เมื่อเริ่มมีผลงานสื่อของนักเรียนที่ได้จากกระบวนการจัดการเรียนรู้จำนวนหนึ่งแล้ว มีการนำเสนอผลงานให้แก่ครูและนักเรียนในโรงเรียนเพื่อดึงดูดความสนใจให้มีการนำกระบวนการเรียนรู้ไปใช้ผ่านการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน และการทำงานกิจกรรมชมรม มีการตั้งทีมนักเรียนที่เป็นพี่เลี้ยงสอนน้อง ๆ ตลอดจนประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่าง ๆ ของโรงเรียน

3. รูปแบบการเชื่อมโยงเครือข่ายกับบุคคลและตัวแทนหน่วยงานเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของเครือข่ายและขยายผลในวงกว้าง เป็นการแสดงถึงประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ของเครือข่ายและผลงานสื่อของนักเรียนที่ยังคงต้องการการสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาขึ้น และการนำผลของงานไปใช้ประโยชน์แก่กลุ่มเป้าหมายที่กว้างยิ่งขึ้น ซึ่งต้องการบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุน จึงต้องมีการประสานบุคคลหรือตัวแทนหน่วยงานเข้าร่วมสนับสนุนเครือข่าย และหาแนวทางการนำการเรียนรู้ด้วยกระบวนการผลิตสื่อ

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษารูปแบบการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ด้วยกระบวนการผลิตสื่อในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย 1) รูปแบบการริเริ่มสร้างเครือข่าย 2) รูปแบบการขยายผลของเครือข่ายสู่ผู้ใกล้ชิด และ 3) รูปแบบการเชื่อมโยงเครือข่ายกับบุคคลและตัวแทนหน่วยงานเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของเครือข่ายและขยายผลในวงกว้าง

รูปแบบการริเริ่มสร้างเครือข่าย สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chaikarakan, Junprasert & Yoelao (2016) ที่มีรูปแบบริเริ่มสร้างเครือข่ายในระยะแรกเริ่ม โดย

มุ่งเน้นการให้ความรู้แก่สมาชิกของเครือข่ายและการทำงานร่วมกัน โดยเมื่อพิจารณาจากการริเริ่มของเครือข่ายซึ่งเป็นช่วงแรกเริ่มการทำงานที่มีการกำหนดเป้าหมายร่วมกัน เป็นไปในทิศทางเดียวกับงานวิจัยของ Manopasao (2013) ที่พบว่า การสร้างเครือข่ายให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนเริ่มต้นด้วยการมีเป้าหมายของเครือข่ายที่ชัดเจน และมีความร่วมมือภายในเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง เริ่มตั้งแต่กระบวนการจัดหาโรงเรียนที่ร่วมเป็นเครือข่าย นักวิจัยพื้นที่จะประสานความร่วมมือจากโรงเรียนที่มีความต้องการและมีเป้าหมายร่วมกันอย่างชัดเจน คือ การพัฒนาทักษะการผลิตสื่อให้แก่ นักเรียน ซึ่งผลพลอยได้ที่จะตามมาจากการผลิตสื่อ คือ กระบวนการคิดและทำงานอย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น ตัวครูเองก็จะได้พัฒนาและเรียนรู้ร่วมกันไปกับนักเรียนด้วยโดยเฉพาะ ในการพัฒนาเครือข่ายต้องอาศัยความรู้ด้านกระบวนการผลิตสื่อเป็นการขับเคลื่อนการดำเนินกิจกรรมของเครือข่าย ซึ่งเครือข่ายต้องการให้มีการอบรมพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ด้วยกระบวนการผลิตสื่อให้แก่ทั้งครูและนักเรียน นอกจากนี้ งานวิจัยของ Kosacivilize, Sukprasert & Sripona (2016) ที่ศึกษาการสร้างรูปแบบการพัฒนาเครือข่ายสังคมเชิงบูรณาการในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของอำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ พบว่าการพัฒนาเครือข่ายให้มีพลังจำเป็นต้องอาศัยความรู้เป็นและพัฒนาให้สมาชิกของเครือข่ายมีความรู้และมีการเรียนรู้เพื่อเพิ่มพูนทักษะจึงจะสามารถบริหารจัดการงานต่าง ๆ ได้

รูปแบบการขยายผลเครือข่ายสู่ผู้ใกล้ชิด การนำความรู้และผลงานของเครือข่ายที่เป็นประโยชน์เผยแพร่ต่อคนรอบข้างเพื่อสร้างความรู้และประโยชน์เพิ่มขึ้น สอดคล้องกับข้อมูลของ Adiwattanasit (2015) ที่กล่าวว่า การขยายเครือข่าย เป็นชุมชนเชิงเครือข่ายที่ยังขยายตัวมากก็ยิ่งเกิดประโยชน์ทางวิชาการมาก เนื่องจากมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันมากยิ่งขึ้น ตลอดจนมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ กลยุทธ์ในการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้จากงานวิจัยของ Tanya, Julsiripong & Tanya (2016) ประกอบด้วย การดำเนินการเสริมพลังอำนาจแก่ครูที่มีองค์ความรู้ จัดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้ ส่งเสริมให้มีการนำความรู้สู่การพัฒนา นักเรียน และ เผยแพร่นวัตกรรมการสอนเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของงานวิจัยนี้ ที่เริ่มต้นพัฒนาครูพี่เลี้ยงและตัวแทนนักเรียนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ เพื่อนำความรู้ไปสู่การประยุกต์ใช้จริงในการจัดการเรียนรู้ และเผยแพร่ขยายผลสู่ครูและนักเรียนคนอื่น ๆ ในโรงเรียน

นอกจากนี้ รูปแบบการเชื่อมโยงเครือข่ายกับบุคคล และตัวแทนหน่วยงานเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของเครือข่าย และขยายผลในวงกว้าง Rungnoi, Seesawang, & Weerawatthanodom (2014) แสดงให้เห็นว่าเครือข่าย ต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้และข่าวสารกับหน่วยงาน อื่น ๆ ทั้งภายในและภายนอกเพื่อเป็นการสร้างการมีส่วนร่วม กระจ่ายความรู้ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม มากที่สุด เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Dhammasuddho *et al.* (2018) ที่กล่าวถึงความสำคัญของการเชื่อมโยงเครือข่าย กับองค์กรทุกภาคส่วนเพื่อให้การสนับสนุนเครือข่ายเป็น หนึ่งในปัจจัยที่จะทำให้เครือข่ายขับเคลื่อนต่อไปได้ ทั้งนี้ การเชื่อมโยงเครือข่ายไปสู่บุคคลและตัวแทนหน่วยงานเพื่อ สนับสนุนการเรียนรู้ของเครือข่าย เป็นไปเพื่อหาความ ร่วมมือจากผู้บังคับบัญชาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ให้ครูนำ กระบวนการผลิตสื่อไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้สะดวก ยิ่งขึ้น เป็นการลดปัญหาอุปสรรค อีกทั้ง ผู้บังคับบัญชาและ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะได้เห็นคุณค่าของกระบวนการเรียนรู้ ดังกล่าว และเห็นความพร้อมของทีมงานของแต่ละโรงเรียน ที่สามารถเป็นทีมที่เลี้ยงให้แก่โรงเรียนอื่น ๆ ในกรณีที่ ต้องการนำกระบวนการผลิตสื่อไปใช้ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

รูปแบบการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ด้วย กระบวนการผลิตสื่อในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เกิดขึ้นจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ที่มีการ ออกแบบการพัฒนาเครือข่ายไปทีละระยะและมีการปรับ แผนการดำเนินงานจากข้อมูลที่พบในแต่ละระยะ จึงเหมาะ สำหรับการนำไปใช้ในการพัฒนาเครือข่ายที่มีลักษณะ ยืดหยุ่นและไม่ได้มีการวางแผนแบบตายตัว

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัย มีหลายโรงเรียนที่มีพัฒนาการจากไม่ มีประสบการณ์ด้านกระบวนการผลิตสื่อมาก่อนแต่เมื่อ สิ้นสุดการวิจัยพบว่ามีการพัฒนาที่ดีขึ้นมาก ทั้งนักเรียนที่ สามารถผลิตสื่อที่มีคุณค่าและสะท้อนกระบวนการเรียนรู้ได้ ดี รวมถึงครูที่เลี้ยงที่สามารถถ่ายทอดกระบวนการวางแผน ออกแบบการนำกระบวนการผลิตสื่อไปใช้ การบริหารจัดการจนทำให้เกิดการขยายผลในโรงเรียนได้ดี จึงเสนอให้ มีการวิจัยถอดบทเรียนกระบวนการผลิตสื่อต้นแบบ โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จและสามารถขยายผลต่อไป เพื่อนำเสนอกระบวนการที่มีประสิทธิภาพอันจะช่วย ครูผู้สอนให้เหนื่อยน้อยลง และสามารถที่จะดึงครูจากวิชา อื่น ๆ มาบูรณาการการสอน

References

- Adiwattanasit, J. (2015). Community Research by and for Communities in the Integration of ASEAN Economic and Social Community Network. *Academic Journal Phranakhon Rajabhat University*, 6(2), 1-8. [In Thai]
- Chaiakkarakan, N., Junprasert, T. & Yoelao, D. (2016). The Pattern of Youth's Network Development in order to Make a Prevention Against the Fray Among Vocational Students. *Journal of Behavioral Science for Development*, 8(2), 169-188. [In Thai].
- Dhammasuddho, P.A., Chantupamo, P.T., Wilardkanchanadhamma, P., Rangmeesrisuk, J. & Sodprasert, S. (2018). The Creation Network Cooperation for Well-being Enhancement of the Elderly at Community Organizations in Sam Phran District, Nakhon Pathom Province. *Local Administration Journal*, 11(3), 76-90. [In Thai].
- Institute of Educational Testing Service (Public Organization). (2019). *Annual Report 2019*. Retrieved from https://www.niets.or.th/uploads/content_pdf/pdf_1571281594.pdf. [In Thai].
- Kaewdang, R. (n.d.). *The 3rd round of external quality assessment education research Integration with educational reform in the second decade and educational quality assurance in the 1st round of southern border schools (Executive summary)*. Retrieved from http://www.onesqa.or.th/upload/download/file_57b021cb52b458c08e31e60ab5538580.pdf. [In Thai].
- Katkaew, N. (2012). *State and problems of learning management on Thai language principles and usage in Islamic private schools in the three Southern border provinces*. Retrieved from http://cuir.car.chula.ac.th/bitstream/123456789/45160/1/nilu_bon_ka.pdf. [In Thai].

- Kemmis, S., & Mc Taggart, R. (1988). *The Action Research Planner*. Victoria: Deakin University.
- Kosacivilize, N., Sukprasert, S. & Sripoona, S. (2016). A development model for integrated social synergy networks for community economy development. *Research and Development Journal, Loei Rajabhat University*, 11(38), 105-118. [In Thai].
- Ministry of Education. (2014). *Learning in the 21st century*. Retrieved from http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=38880&Key=news_research. [In Thai].
- Manopasao, P. (2013). Driving Process of the Network among Community Enterprise Groups: An Effective Tool for Agricultural Extension Workers in Lamphun Province. *Veridian E-Journal Silpakorn University*, 10(2), 558-571. [In Thai].
- Office of the National Security Council. (2016). *Southern Border Provinces Administration and Development Policy 2017-2019*. Bangkok: Office of the National Security Council. [In Thai].
- Rungnoi, N., Seesawang, J., & Weerawatthanodom, N. (2014). Innovation Learning Network for Educational Quality Development. *Journal of Nursing and Education*, 7(3), 15-23. [In Thai].
- Tanya, S., Julsiripong, S. & Tanya, P. (2016). The Development of Learning Network for Teaching According to the Educational Reform in Basic Educational Schools, NakhonRatchasima. *The Golden Teak: Humanity and Social Science Journal*, 22(1), 14-22. [In Thai].